

ALLAN MEYER

**TÅRNBY KIRKE
SET GENNEM
KAMERAETS LINSE**

ALLAN MEYER

**TÅRNBY KIRKE
SET GENNEM
KAMERAETS LINSE**

**TÅRNBY KIRKE
SET Gennem KAMERAETS LINSE**

Udgivet af:
amagerfoto.dk
Allan Meyer
Vinkelhuse 1, 1.th.
2770 Kastrup
allan.meyer@amagerfoto.dk

i samarbejde med:
Foreningen Venskab over Grænser

© amagerfoto.dk og Allan Meyer, 2007

ISBN: 978-87-991810-0-1

Bogen er sat med Verdana
Fotos og DTP: Allan Meyer

Trykt hos:
Discountprint A/S

Kopiering og anden mangfoldiggørelse af bogen
eller dele deraf er ikke tilladt ifølge lov om ophavsret.

En del af bogen findes endvidere på:
www.amagerfoto.dk

Overskuddet ved salg af bogen går ubeskåret til
Foreningen Venskab over Grænsers hjælpearbejde
i Stolin distriktet, Hviderusland.
www.venskab.dk

Forord

Ikke mange minutters gang fra Tårnby Station ligger Tårnby Kirke. Umiddelbart ligner den en ganske almindelig landsbykirke, men går vi tættere på, vil vi opdage, at kirken er en særdeles interessant bygning.

Som næsten nabo har kirken ikke kunnet undgå at fange mit kameras objektiv, og det er blevet til mange billeder - egentlig beregnet for mig selv. En god bekendt mente dog, at jeg skulle dele billederne ved at udgive dem i en lille bog, så andre kan få glæde af dem.

Opfordringen blev overvejet og bearbejdet, og jeg nåede til den erkendelse, at billederne ikke kunne stå alene. For helhedens skyld var jeg også nødt til at medtage lidt af kirkens ældste historie.

Resultatet har du i hånden netop nu. Jeg håber, at du vil få lige så meget ud af bogens indhold, som jeg selv.

Hvis du oven i købet har fået lyst til selv at gå på opdagelse, så har indsatsen ikke været spildt. Du skal dog vide, at kirken til dagligt ikke er åben, men udefra kan du altid se den, og vil du indenfor, så kontakt kirkens kontor, der er beliggende ved præstegården.

Januar 2007

Allan Meyer

Den tidligste historie

Antagelser og formodninger

Lad det være fastslået med det samme, at Tårnby Kirkes tidligste historie kun i begrænset omfang bygger på dokumenterede oplysninger, men derimod på antagelser og formodninger.

Første gang Tårnby nævnes i de bevarede skriftlige kilder er i 1135, hvor Erik Emune (konge af Danmark 1134-37 og søn af Erik Ejegod, konge af Danmark, 1095-1103) skænkede et bol (jordvurderingsenhed = 100 tdr. land) til domkirken i Lund.

Det skal dog bemærkes, at der ikke i de kilder nævnes noget om en kirke.

Nogle antagelser går ud på, at Tårnby Kirke er bygget af Absalon i begyndelsen af 1100-tallet, men det er en umulighed, idet Absalon først er født omkring året 1128, og det vides, at han i sin tidligste ungdom rejste til Paris for at studere og først vendte tilbage til Danmark omkring 1157.

En kilde¹ mener, at det er Absalons farfar, Skjalm Hvide, der har bygget kirken i begyndelsen af 1100-tallet.

Skjalm Hvide var kongens ombudsmand på Sjælland, og det fortælles, at han ejede en del jord og således kunne betragtes som en "stormand".

Byggetidspunktet kan passe meget godt med, at man netop på den tid byggede mange stenkirker rundt om i Danmark, men det er også det eneste spor, der kan underbygge denne kilde.

Forud for anlæggelsen af den faste forbindelse over Øresund, blev der i området omkring Tårnby Torv udført en række arkæologiske udgravninger.

Ingen af disse peger direkte hen mod et bygningsår for Tårnby Kirke, men i en bog om udgravningerne², skriver redaktøren, Mette S. Kristiansen, at det er meget muligt, at man må revurdere kirkens foreslåede datering så tidligt som o. 1100, og en opførelse i 1150-1175 er mere sandsynlig.

Hvis det er korrekt, hvad vi nok aldrig får at vide, så kan Absalon godt have været bygherre, men Tårnby Kirke kan ikke mere påberåbe sig at være "Storkøbenhavnens ældste ibrugværende bygning", idet kirken må dele "æren" med Hvidovre Kirke (formentlig bygget ca. 1140-1150) og Brønshøj Kirke (bygget omkring 1160).

Byggematerialet

De tidligste kirker opførtes i romansk stilart med rundbuede vinduer i tilhuggede, firkantede såkaldte kvadresten. Byggematerialet i Øresundsregionen var som regel frådsten (kildekalk) eller anden kalksten, som var forholdsvis let at bearbejde. Undertiden kombineret med marksten, som vel stammer fra rydning og bearbejdning af markerne.

Først hen mod år 1200 begyndte man at tage brændte teglsten i anvendelse.

Grundplanen

Det fleste kirker har en forholdsvis enkel grundplan med et stort rum, skibet, hvor

menigheden opholdt sig, og i forlængelse heraf koret afsluttet med en rundet apsis, som var forbeholdt præsten.

Menigheden sad almindeligvis på stenbænke langs med væggene, og døbefonden var i tidlig tid placeret midt i kirkeskibet.

Stormandskirke

I enkelte tilfælde kan der påvises en sammenhæng mellem kirkebyggeriet og en nærliggende stormandsbebyggelse. Om det har været gældende i Tårnby, er der heller ingen oplysninger om, men da Valdemar den Store (konge af Danmark 1157-1182) i 1167 forærer Havn (senere København) til Absalon, forærer han også hele omegnen til Absalon, herunder Kongsgaarden på Amager.

De udprægede stormandskirker har som regel haft et enkelt- eller dobbelttårn, som også rummede et stormandsgalleri.

Tårnby Kirke har i sin ældste skikkelse været en stormandskirke, hvilket Nationalmuseets undersøgelse foretaget i 1945 gav som resultat.

Absalons beslutning

Absalon, der i 1178 blev ærkebiskop i Lund, bestemte senere, at disse besiddelser efter hans død skulle tilhøre Roskilde Bispestol og Kirke, en beslutning som Pave Urban 3. godkendte i et brev dateret 21. oktober 1186.

Pave Urban 3.'s brev til Absalon. Skrevet på pergament, der er beskadiget langs foldningen. Forneden pavens blybulle i røde og gule silketråde.

Urban 3. opholdt sig i Verona fra 1. december 1185 til 22. september 1187. Dateringen "XII kalendas nuembris", 21. oktober, må derfor henføres til året 1186.

Tårnby Kirke som universitetskirke

Vi skal nu helt frem til 1529, før vi igen hører noget om Tårnby Kirke. I et gavebrev af 3. juli 1529 overdrager Frederik I (konge 1523-33) bl.a. Tårnby Kirke til Københavns Universitet.

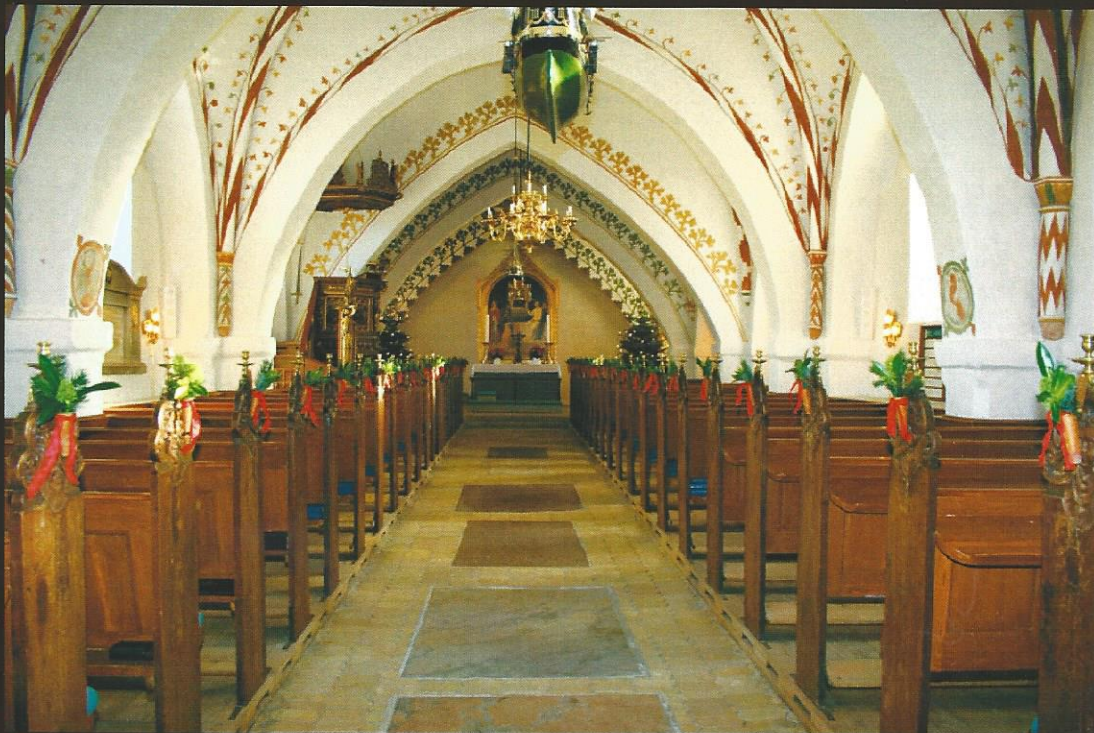
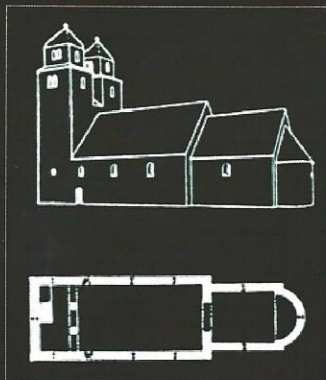
Det, at universitetet fik ejerskabet, betød ifølge tilgængelige kilder ikke meget eller slet intet for kirkens forkyndelse. Det var tilsyneladende mere en rent økonomisk foranstaltning, der kunne bidrage til universitetets økonomi, hvor en meget stor del af udgifterne den gang som nu går til aflønning af de ansatte.

Fuldmægtig mag.art. Ejvind Slottved har i bogen Tårnby Kirke 800 år 1986 levende beskrevet nogle af de forhold, som denne periode har bidraget til Tårnby Kirkes historie med, men da de ligger uden for dennes bogs formål, skal vi ikke dvæle mere ved dem, men blot konstatere, at Universitetets ejerskab går helt frem til 1934, hvor kirken overgik til selveje.

Kirkens bygningshistorie

Den arkæologiske udgravning i 1945 afslørede bl.a., at den oprindelige kirkes mure var af kløvede marksten. Kirken bestod af et skib, et smallere kor i øst med halvrund apsis og et dobbelttårn i vest. Af den oprindelige kirke er kun dele af skibets mure tilbage.

Kirken har formentlig haft et bjælkeloft og små rundbuede vinduer, der ligesom dobbelttårnet er forsvundet. I tiden 1250-1300 er der blevet indsat hvælvinger i kirken. De er overordentlig smukt udført med trekløverformede ribber og dværgsøjler med konsoller som menneskehoveder i hjørnerne. Samtidig er murene blevet gjort højere.

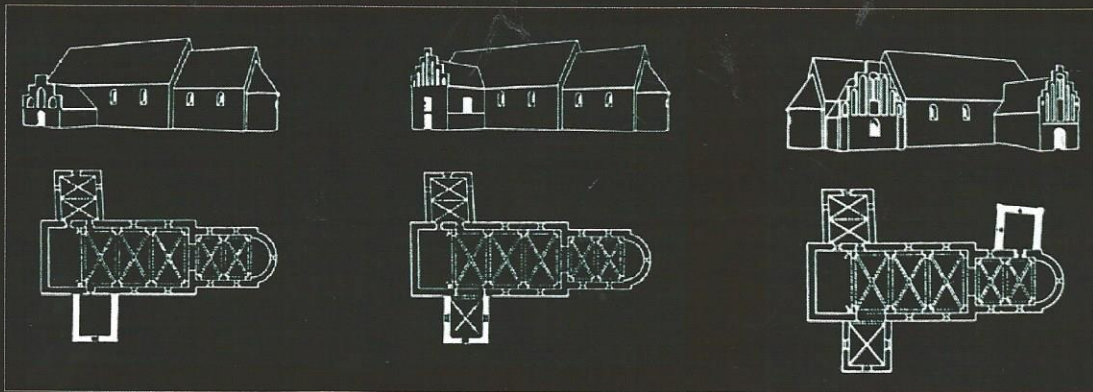
Først i 1300'erne blev det nordre våbenhus føjet til kirken. Lige under gesimsen på våbenhusets østmur løber en frise med firkløverfelter.

Kirkens sydlige våbenhus, se næste side.

◀ Kirkens sydlige våbenhus består af en anseelig tilbygning, der er opført i to afsnit. Den befinder sig syd for kirken, og den nederste del stammer omtrent fra samme tid som det nordlige våbenhus.

Ca. 100 år senere er murene forhøjet med kridtkvadre. Rummet er dækket med et højtsiddende krydshvælv, hvis ribber hviler på konsoller.

Den tredje tilbygning er sakristiet, der er tilføjet, mens det oprindelige kor endnu stod. Alle tre tilbygninger såvel som tårnet er opført af munkesten. ▼

Munkesten (dog ikke fra Tårnby Kirke).

Munkesten har været anvendt gennem århundreder til klostre, kirker og slotte, men har også været brugt til almindelige beboelses- og handelsejendomme.

Hvis man måler stenene i de gamle bygninger, hvor murværket er opført i munkesten, vil man opdage at stenene har mange forskellige størrelser.

Disse størrelsesforskelle skyldes uensartede blanding og brænding af munkestenene, sådan som det var tilfældet med datidens teknologi.

Tårnet er opført efter de tre nævnte tilbygninger. I murværket ses bæltter af kridtkvadre. I øverste stokværk er dobbelte glamhuller i alle verdenshjørner og et stort antal blændinger. ▶

◀ Omkring år 1600 er det gamle kor og apsis blevet nedbrudt og erstattet af en forlængelse af skibets mure til den nuværende glatte østgavl.

Det indre er dækket af tre krydshvælv, som groft efterligner de middelalderlige hvælv. Langhuset og sakristiet er dækket med kobberplader, øvrige tag er med vingetegl.

I årene 1973-77 blev kirken gennemgribende restaureret under ledelse af arkitekt Johannes Exner.

På den ydre side blev tårnet forsynet med nyt tag og kamtakkerne blev istandsat.

Kirkens hovedindgang blev flyttet fra det nordlige til det sydlige våbenhus.

Kirken set fra kirkegården

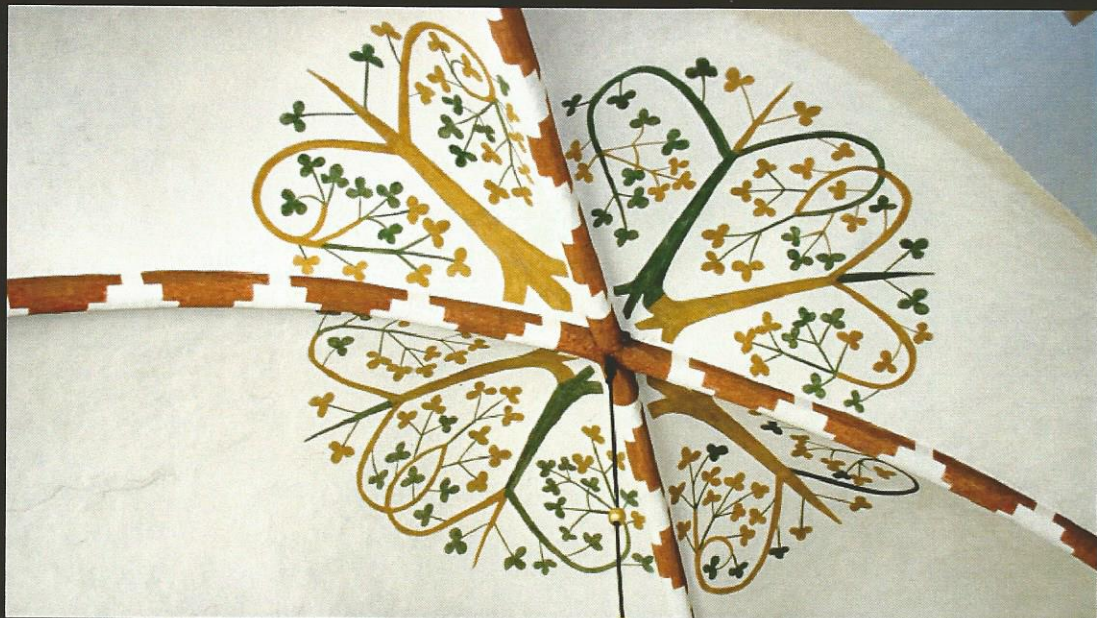
Kirkens udsmykning og inventar

Døbefonten er det ældste stykke inventar. Den stammer fra romansk tid og er af granit med en kraftig tovstav foroven og rundstav ved overgangen til den spinkle keglestubformede fod.

Kirken ejer to dåbsfade, det ældste, fra omkring 1550, af messing, har i bunden drevet fremstilling af det habsburgske våben og på randen hjorte og hunde. Fadet har i dag en utæthed, der indebærer, at det er nødvendigt med et andet fad ovenpå. Dette fad er af forholdsvis nyere dato.

Kirken har tillige haft et fad i sølvplet udført efter tegning af Lorentz Frölich og antageligt indkøbt i 1858, men af uforklarlige årsager er fadet ikke mere i kirkens besiddelse.

Kalkmalerierne på de middelalderlige hvælv stammer fra første halvdel af 1300-tallet. Af særlig interesse er de fire evangeliesymboler på foden af gjordbuerne.

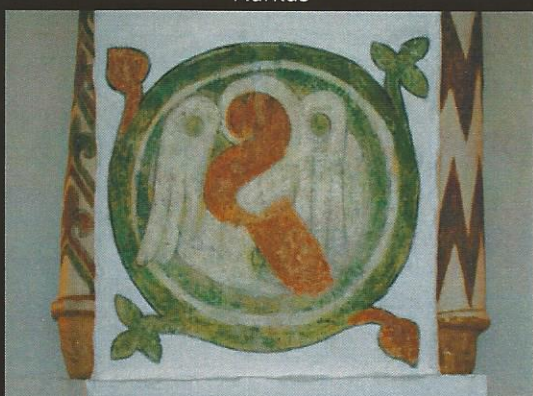
Mattæus

Markus

Lukas

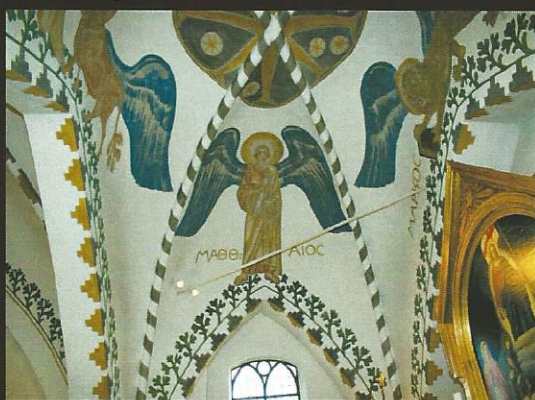

Johannes

De tre østlige hvælvingsfag er udsmykket med kalkmalerier af Thomas Skovgaard efter faderen, Joakims, skitser.

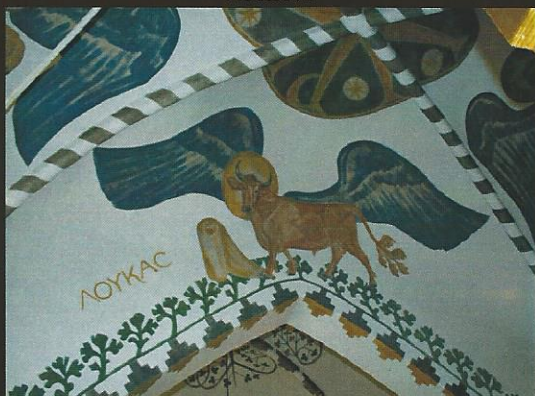
I den østlige hvælvning finder vi på ny de fire evangeliesymboler i Skovgaards udformning.

Mattæus

Markus

Lukas

Johannes

A.D. 1629

Erø og herort

IHS

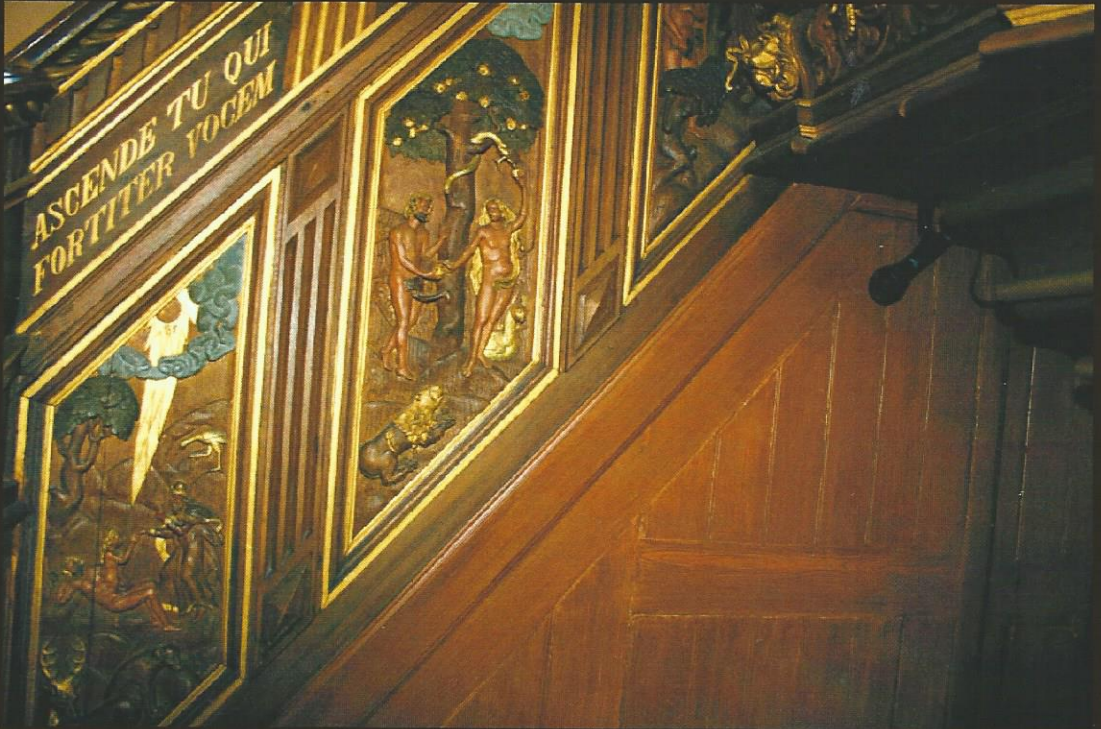
Her at Gud vil optage os Sjæle for til
at forlunde Christi Tjenestgjærd, Coloss. 4.

Hvorledes du haver

Hvorledes du haver

◀ Prædikestolen er udført i 1629, hvilket kan ses af det reliefskårne årstal på et af himlens topstykker. Stolens fire fag har relieffer forestillende Jesu fødsel, Korsfæstelsen, Opstandelsen og Himmelfarten.

Den samtidige opgang er bevaret, i dens tre fyldninger sidder relieffer med gammeltestamentlige motiver, der viser Evas skabelse, Syndefaldet og Gud Faders formaning efter Syndefaldet.

Døren, der endnu i 1748 stod i flugt med nordre stolerække, krones af et topstykke med Jesu monogram: *IHS* - der er en forkortelse for Jesus (*IHSOUS* på græsk) men fortolkes også som en forkortelse af "Iesus Hominum Salvator", Jesus menneskernes frelser.

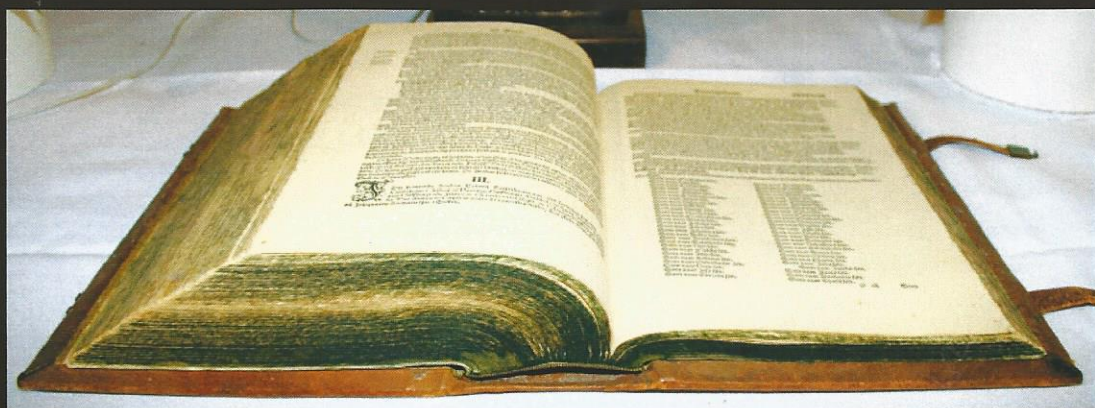
ΜΑΡΙΣΟC

◀ Alteret er samtidigt med østforlængelsen. Det er muret af munkesten dækket af en kalkstensplade. Det er nu beklædt med træ, hvorpå er anbragt en blå tekstil med hvide striber.

Altertavlen er et maleri signeret "J. Roed 1844" i en samtidig forgyldt ramme. Billedet forestiller kvinderne ved graven.

På alterbordet står to store stager fra år 1650. De har rigt profileret skaft og hviler på tre løver.

Alterbordet prydes af en 1800-tals udgivelse af den oprindelige "Chr. III-bibel" fra 1500-tallet.

Den jernbundne pengebløk ved indgangen er fra 1600'erne. Den har to svære låse og over pengetragten en bøjle, som skulle hindre tyve i at fiske de indsamlede penge op, fx ved hjælp af en stok med beg på. ►

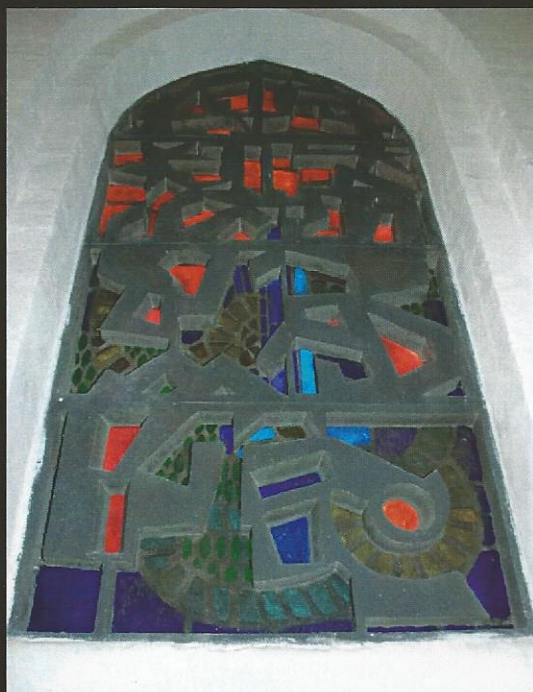

Stolestaderne er samtidige med prædikestolen eller lidt yngre. De er af varierende bredde, hovedsagelig glatte, foroven afsluttet med englehoveder af forskellig karakter. Universitetets reliefskårne våben er indfældet i to gavle, der nu står ved indgangen. Dette stolesæt på 79, hvoraf de to gavle er de eneste bevarede, udførtes af Hans og Knud Snedker i 1580.

◀ I forbindelse med prædikestolen findes en smedejernsarm, der bærer et stativ med tre timeglas, som præsten i tidligere tider skulle vende, når han gik på prædikestolen. Det gav menigheden mulighed for at se, hvor længe han prædikede.

Kirkens vestvindue er udstyret med mosaik af svært farvet glas, indfældet i beton, og udført af Palle Brunn 1966.

Mosaikken er desværre ikke umiddelbar synlig inde fra kirken, da orglets placering næsten dækker vinduet.

◀ Orgelet, der er udført af firmaet Th. Frobenius og sønner, Lyngby, 1975, er på tyve stemmer.

Nogle af det tidligere orgels originale Gregersen-piber findes nu i orglet i Stenmagle kirke ved Stenlille på Vestsjælland.

Kirkeskibene

I Danmarks 2200 kirker hænger mere end 1.000 skibe. Især havnebyer har op til flere skibe.

Selvom man just ikke kan kalde Tårnby for en havneby, hænger der i kirken ikke mindre end to skibe, hvilket kan hænge sammen med, at mange borgere i ældre tid har haft en eller anden tilknytning til søen.

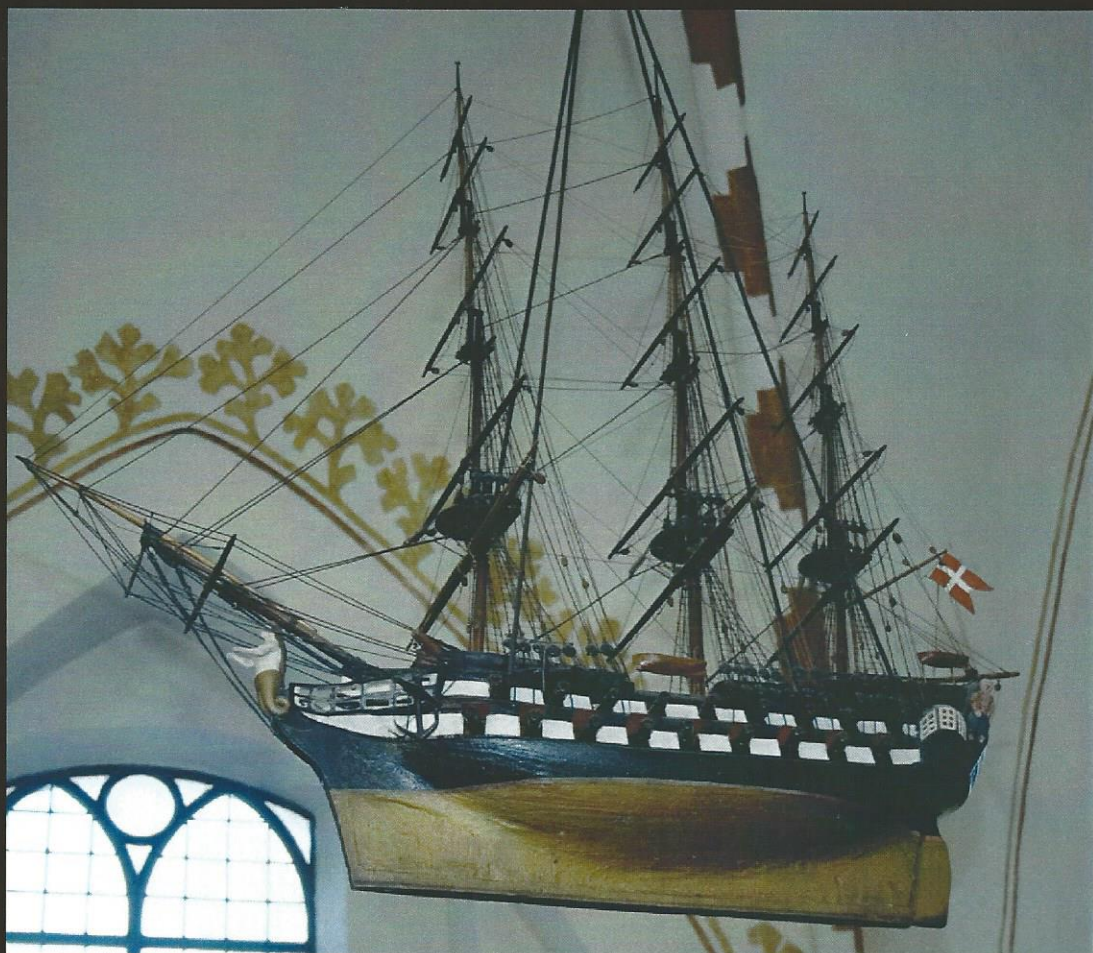
Skibet er et gammelt symbol for menigheden og kirken, der med Kristus ved roret klarer sig på tilværelsens stormfyldte hav.

I Tårnby Kirke er det ældste kirkeskib ophængt i 1795. Skibet bærer navnet "Den Prægtige", et velegnet navn til et kirkeskib. Der har hersket usikkerhed omkring identificeringen af dette skib, men navnet hentyder sammen med ophængningstidspunktet til orlogsskibet "Den Prægtige", som eksisterede på denne tid.

Konstruktionstegningerne til orlogsskibet er bevaret og findes på Rigsarkivet, og man kan heraf se, at der er misvisninger og uoverensstemmelser mellem tegninger og kirkeskibet, der er ophængt.

Det formodes, at skibet er blevet udført af en sømand, der har været i tjeneste ombord på orlogsskibet "Den Prægtige", og som til minde eller ære for skibet har givet sin model dette navn. Han har så foræret skibsmodellen til kirken i sit hjem-sogn.

Det andet kirkeskib er "Fregatten Jylland". Et skib der endnu huskes som det sidste store træskib bygget umiddelbart før krigen 1864.

Det er i dag det mest benyttede kirkeskib her i landet. Modellen er ophængt i mere end 20 kirker.

To veteraner fra "Fregatten Jylland", der var med i slaget 9. april 1864, jordbruger Fritz Wilhelm Reiersen og skatteopkræver Hans Hansen, de blev hhv. 91 og 97 år, er begge bisat fra Tårnby Kirke af sognepræst Mogens Strunge.

Det var Mogens Strunge, der tog initiativ til ophængningen af kirkeskibet til minde om de to veteraner fra krigsskibet, der er bygget af fhv. skibsbygmester Gorm H.C. Clausen, Marstal. Ophængningen fandt sted 29. juni 1941.

Motivet for kirkeskibet kan siges at være både nationalt og religiøst.

Mindetavler

I kirken findes flere mindetavler, bl.a. "Mindetavle for kongebesøg" (se foto til højre) og "Sognepræster ved Tårnby Kirke fra Reformationen til i dag".

Desuden findes en mindesten for Halling-familien, hvor Jochum Halling og Michael Halling begge har været sognedegne*) for Tårnby Menighed.

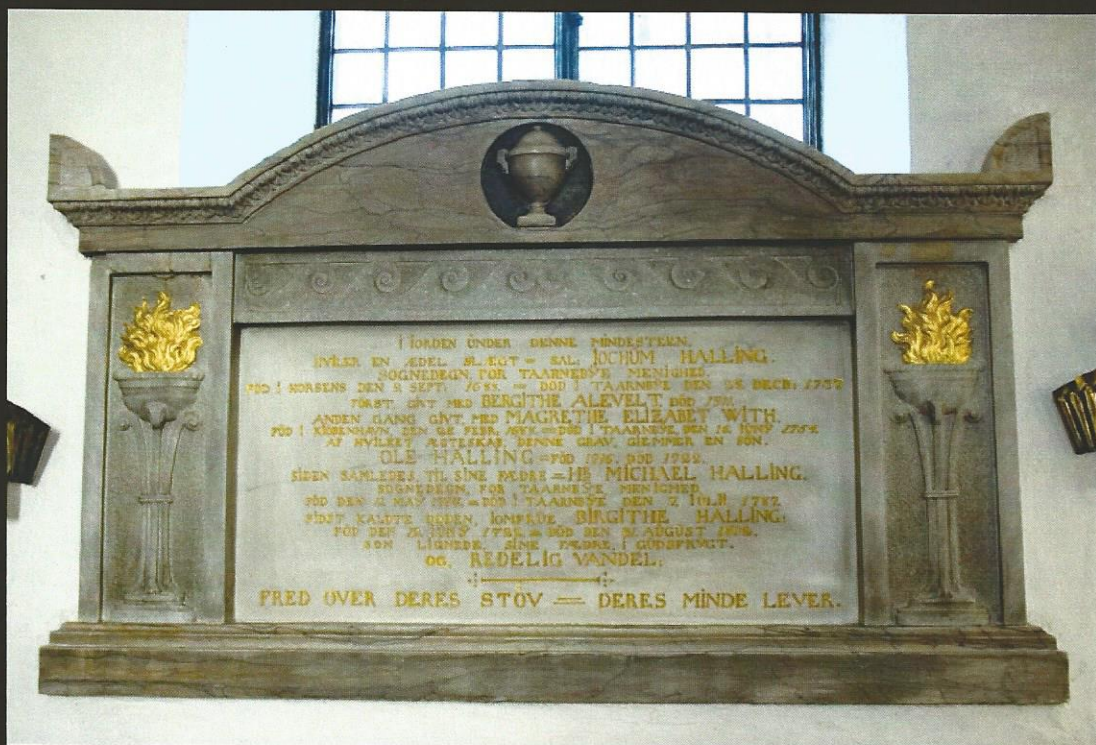
Det er i øvrigt Michael Halling, der har lagt navn til Hallinggården på Vestre Bygade/Englandsvej i Tårnby (se foto side 3). Ved folketællingen i 1787 boede han her sammen med sin ligeledes ugifte søster Birgithe Halling.

Michael Halling var 73 år, da han den 9. juli 1787 døde. (På mindetavlen står dødsdatoen som 7. juli, men i Kirkebogen står 9. juli.)

Søsteren Birgithe Halling døde i 1802 80 år gammel. ▼

Hallinggården var en tid ejet af A/S Øresundsforbindelsen, men er nu i privateje.

*) Læs om Sognedegnene i bogen "Skolen i de syv landsbyer, Tårnbys skolehistorie 1536-1814" af Poul Feldvoss.

I JORDEN UNDER DENNE MINDESTEN.
LIVLER EN AEDEL BLEGT = SAL. JOCHUM HALLING.
SOGNEDEGN FOR TAARNBYS MENIGHED.
DOD I NORSKENS DEN 8 SEPT. 1688 = DOD I TAARNBY DEN 28 DECEM. 1708
TILST. GAVT MED BERGITHE ALEVELT DOD 1704
ANDEN GANG GAVT MED MAGRETIE ELIZABETH WITH
DOD I KØBENHAVN DEN 24 FEBR. 1707 = DOD I TAARNBY DEN 16 NOV. 1752
AT HVILET I SLEKTES DENNE GRAV. GLEMPER EN SØN.
OLE HALLING = DOD 1706 DOD 1708.
SIDEN SAMLEDES TIL SINE FÆDRE = HE MICHAEL HALLING.
SOGNEDEGN FOR TAARNBYS MENIGHED
DOD DEN 11 MAY 1787 = DOD I TAARNBY DEN 7 JULI 1782
SIST KALTE SØDEN JONFÆDE BIRGITHE HALLING.
DOD DEN 20 JUNI 1789 = DOD DEN 21 AUGUST 1802.
DEN LIGNER SINE FÆDRE I GUDSFRØGT.
OG REDELIG VANDEL.
FRED OVER DERES STOV = DERES MINDE LEVER.

I Denne Stoel her var Vor tvilling-Riges Glæde
Den Soel her Glimrede alleene med at træde
Her ind og ziire med Sin Mayestætes Glands
Til ævig minde for eenhver som bruger Sands
Siung Taarnbye Kirke, Siung, og dette Sogn og landet
Med Taarnbye Præst den Stund om deñe øer vandet
Tak Femte FRIDERICH, som to gang femte dag
Augusti her vi Saae fornøyed uden mag.

ved andledning af een
Brudevielse udi Aaret 1748.

HANS WANDAL
Prof. Theol. og Stædets Sogne Præst

Mindetavle for besøg af Kong Frederik V i 1748, underskrevet af sognepræsten.

Efterskrift

Som nævnt på de første sider har der ikke været meget kildemateriale om Tårnby Kirkes første tid. Der kan derfor meget vel være andre opfattelser og antagelser omkring denne del af kirkens historie.

Desværre har det undervejs også vist sig, at historien om nogle af de få effekter, der er fra gammel tid, heller ikke er til stede, men hvad værre er, at nogle af de effekter, der er beskrevet i jubilæumsbogen fra 1986 heller ikke findes mere. - De er enten stjålet eller bortkommet.

Selvom der ikke skal herske tvivl om, at de effekter, der er tilbage, tilhører Tårnby Kirke, så tror jeg, at de vil være under bedre forvaltning i Lokalhistorisk Samling - det er naturligvis kun et forslag.

Trods min ihærdighed for at finde de mest troværdige oplysninger om såvel kirkebygningen som udsmykningen, så kan der sagtens være nogen, der ved noget andet eller noget mere.

Hold endelig ikke den viden tilbage, send mig et brev eller en email. Jeg vil være glad for at kunne lade den indgå i en ny udgave, eller overdrage den til Lokalhistorisk Samling i Tårnby.

Tårnby Kirke set fra vest (Vestre Bygade). På portalen findes Christian X's navnetræk.

Kildemateriale

<http://da.wikipedia.org> (flere kilder)

www.visitcopenhagen.dk

www.stenmagle-stenlille-kirke.dk

www.egernsundtegl.net

Tårnby - Træk af bebyggelsens historie (Karl Erik Frandsen)

Absalons hemmelighed, BT 26. november 2006 (Peter Nørregaard Lange)

Renæssancen i Tårnby Kirke (Bevaringsforeningen for Tårnby Kommune)

Tårnby Kirke, folder (Menighedsrådet i Tårnby Kirke)

Tårnby Kirke 800 år, Tårnby 1986

¹ "Thi de var af stor slægt" (Marianne Johansen og Helle Halding).

² "Tårnby. Gård og landsby gennem 1000 år" (Mette Svart Kristiansen)

